

ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК СУСПІЛЬНЕ БЛАГО В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

ENTREPRENEURSHIP AND SOCIAL CAPITAL AS PUBLIC BENEFIT IN THE AGRICULTURAL SECTOR OF THE ECONOMY

Сухоставець А.І.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки,
Сумський національний аграрний університет

У статті розглянуто сучасний етап розвитку підприємництва, доведено, що становлення і функціонування сучасного суспільства неможливо без розвитку підприємництва та соціального капіталу в аграрній сфері. Підприємництво можна віднести до суспільних благ, а соціальний капітал – це, з одного боку, суспільне благо, яке розвиває підприємництво, а з іншого – це вид капіталу з усіма властивими іншим формам капіталу властивостями, який важливо використовувати для соціального і економічного розвитку аграрної сфери. Як будь-який капітал, соціальний формується поступово через інвестування в нього приватних та державних ресурсів.

Ключові слова: підприємництво, капітал, соціальний капітал, благо, суспільне благо, економіка, аграрні підприємства

В статье рассмотрен современный этап развития предпринимательства, доказано, что становление и функционирование современного общества невозможно без развития предпринимательства и социального капитала в аграрной сфере. Предпринимательство можно отнести к общественным благам а социальный капитал – это, с одной стороны, общественное благо, которое развивает предпринимательство, а с другой – это вид капитала со всеми присущими другим формам капитала свойствами, который важно использовать для социального и экономического развития аграрной сферы. Как любой капитал, социальный формируется постепенно через инвестирование в него частных и государственных ресурсов.

Ключевые слова: предпринимательство, капитал, социальный капитал, благо, общественное благо, экономика, аграрное предприятие.

The article examines the current level of entrepreneurship development in Ukraine and emphasizes the urgency of creating a highly efficient, socially oriented market economy based on the development of entrepreneurship and social capital in the agricultural sector. It is stated that social capital is, on the one hand, the public good that develops entrepreneurship, and on the other hand, it is a type of capital with all the properties inherent in other forms of capital, which is important to use for the social and economic development of the agrarian sector. And as any other capital, social capital is formed gradually through the investment of private and public resources in it.

Key words: entrepreneurship, capital, social capital, good, public good, economics, agrarian enterprises

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасний етап розвитку нашої держави свідчить про те, що ми повинні шукати нові методи та шляхи підвищення її соціально-економічної спроможності. Розглядаючи теперішній етап розвитку підприємництва в Україні, необхідно відмітити, що нагальним є питання створення високоефективної, соціально спрямованої ринкової економіки, яка би базувалася на розвитку підприємництва та соціального капіталу аграрної сфери. Це пов'язано з тим, що процеси глобалізації впливають на окремі держави та регіони, і все більше уваги приділяється соціальним аспектам підприєм-

ництва. Сутність соціального капіталу (властивість, притаманна більшості форм соціального капіталу, що відрізняє його від інших форм капіталу) та підприємництва в аграрному секторі полягає в його вираженні як суспільного блага. А розвиток підприємництва і є цим благом для сільських територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор. Питання підприємництва та його ролі в економічному зростанні аграрного сектору досліджували такі науковці, як: А.А. Гриценко, М.І. Малік, Л.Л. Мельник, О.М. Бородіна, І.В. Прокопа, Г.Є. Мазнев, О. В. Шубравська, Л.В. Молдаван, І.Г. Кириленко

та інші. Вивченню соціального капіталу та оцінці його впливу на рівень економічного розвитку присвячені роботи зарубіжних вчених: Дж. Коулмана, Р. Патнема, Фр. Фукуями, М. Олсона, а також вітчизняних – Л.І. Поліщука, А.А. Аузана, А.Т. Конькова, М.Й. Маліка, О.П. Славкової, О.Г. Шпикуляка та інших. Однак у їхніх роботах не досить повно з'ясовано роль підприємництва в розвитку соціального капіталу в аграрному секторі економіки.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. У вищезазначених наукових працях ученими з'ясовувалися питання розвитку підприємництва, його особливості, класифікації видів підприємницької діяльності. В останні роки з'явилися публікації щодо ролі та місця соціального капіталу в аграрній сфері. Але питання стосовно зв'язку цих понять та визначення ступеня впливу таких явищ одне на одне в літературі не досить висвітлені.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є уточнення сутності підприємництва та соціального капіталу і визначення їхніх особливостей і ролі в розвитку аграрної сфери в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Визначення підприємництва досліджується багато років різними закордонними та вітчизняними вченими. Нормативне визначення цього поняття закладено в статті 2 пункті 2 Господарського кодексу України, де підприємництво визначається як господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку, а суб'єкти підприємництва є підприємцями [1].

Одні з провідних вчених-аграрників М.Й. Малік та О.Г. Шпикуляк у своїх працях відзначають важливе соціально-економічне значення підприємницької діяльності, що базується на необхідності всебічного задоволення потреб суспільства [2]. Також, М.Й. Малік визначає підприємництво, як діяльність щодо пошуку і створення нових можливостей, творчої руйнації стереотипів; підприємництво, на думку вченого, є сукупністю економічних, історичних, соціальних та юридичних відносин, особливим методом господарської діяльності, визначається підприємницьким середовищем, особистістю підприємця, стилем і типом його мислення та поведінки, історичним та психологічними аспектами [3, с. 25].

Заслуговує на увагу думка З.С. Варналій, який вважає, що підприємництво є мистецтвом ведення ділової активності, передусім розумовим процесом, який реалізується у формі ділового проектування. У професійному значенні, як вважає дослідник, підприємництво потрібно розглядати як уміння організувати власний бізнес і досить успішно здійснювати функції, пов'язані з веденням власної справи [4].

Провівши дослідження поглядів сучасних науковців до визначення сутності підприємництва, В.А. Пехов дійшов висновку, що спостерігаються два підходи до з'ясування суті цього поняття: 1) перший підхід – формалізований, що окреслює підприємництво як ще один вид господарської діяльності, яка відрізняється від господарської двома ознаками – самостійності та ініціативності (ризик, притаманний будь-якій економічній системі); 2) другий підхід передбачає розкриття підприємництва не просто як ще одного виду економічної діяльності, а як особливих, притаманних окремим особам-підприємцям особистісних характеристик, які і перетворюють їхню господарську діяльність на підприємницьку [5].

На нашу думку ці два підходи не зовсім повно описують це явище, ми вважаємо, що у з'ясуванні суті підприємництва необхідно врахувати підприємництво як соціальне явище та його вплив на розвиток соціального капіталу аграрної сфери.

Становлення і функціонування сучасного аграрного суспільства неможливе без соціального капіталу. Експерти Світового банку відзначають: «не будь його, суспільство би просто розвалилося, і не було б мови про економічне зростання, сталий розвиток і добробут людства». Неможливо не погодитися і з твердженням Фр. Фукуями: «соціальний капітал необхідний для процвітання і того, що прийнято називати конкурентоспроможністю, але ще більш важливі ті її наслідки, що не відчуються в економіці так сильно, як у соціальному та політичному житті» [6].

Світовий досвід свідчить, що забезпечити швидке і водночас стабільне зростання економіки можна тільки за рахунок внесків у соціальний і людський капітал, які є основою розвитку підприємництва. Приріст цього «нематеріального капіталу» відбувається не тільки за рахунок освіти і постійного підвищення кваліфікації, а й за рахунок зміцнення найрізноманітніших професійних і громадських зв'язків, виявлення та узгодження інтересів різних соціальних, конфесійних, етнічних груп, врахування культурних, тендерних та інших різниць [7].

Численні дослідження підтверджують наявність порівняльних конкурентних переваг у підприємств з достатнім запасом соціального капіталу. Найбільш широко відомий і переконливий приклад – різкий ривок конкурентоспроможності Південної Кореї, Тайваню, Сінгапуру, Гонконгу, який неможливо повністю пояснити мобілізацією ресурсів капіталу і праці. Найважливіше, на думку експертів, полягає в тому, що «уряди цих країн інвестували також у соціальний капітал, докладаючи максимум зусиль для формування сприятливого інвестиційного клімату, полегшення і вирівнювання доступу до освіти та інформації, зниження соціальної нерівності, співробітництва держави і корпорацій» [8].

Дж. Коулман вважає, що соціальний капітал, як і інші форми капіталу, є продуктивною силою, завдяки якій можна досягти таких результатів, які інакше ніяк не могли бути досягнутими [9]. Ще один підхід до вивчення цього поняття відображений у визначенні: «Соціальний капітал, який дуже важко не тільки виміряти, але і визначити, являє собою сплав особистісних та інституційних відносин між людьми, що визначає, чому різним товариствам в різному ступені вдається перетворити ресурси, що знаходяться в їхньому розпорядженні, в стійкий добробут» [10].

Соціальний капітал визначається можливістю отримання економічної віддачі від високої якості взаємин, яке досягається в суспільствах, орієнтованих на розширення можливостей розвитку, пом'якшення соціальної несправедливості й інтеграцію вразливих верств населення в суспільне життя. Його економічна корисність полягає в здатності знижувати трансакційні витрати, сприяти впровадженню інновацій та поширенню технологій, збільшувати здатність людей до співпраці, зменшувати інформаційну асиметрію.

А.А. Азуан пов'язує накопичення соціального капіталу з розвитком громадянського суспільства, яке складається з організацій громадянського суспільства, відмітною їх рисою є добровільність участі громадян у цих організаціях [11].

Сутність соціального капіталу (властивість, притаманна більшості форм соціального капіталу, що відрізняє його від інших форм капіталу) полягає в його вираженні як суспільного блага. І для розкриття цього твердження необхідно визначитися з такими категоріями, як «благо» та «суспільне благо».

Підприємництво можна віднести до громадських благ, які мають такі характеристики: кожен

новий індивідуум, який користується громадськими товарами, не повинен за них платити, виявляється важким або неможливим виключити індивідуумів з числа споживачів певного суспільного товару.

Благом називається все те, що містить в собі певний позитивний сенс: предмет, явище, продукт праці, що задовольняє певну людську потребу і відповідає інтересам, цілям, устремлінням людей. Таким чином, благо – річ, яка задовольняє певні потреби. Природні і суспільні явища – теж благо, оскільки вони задовольняють позитивні людські потреби, сприяють соціальному прогресу.

Корисність того чи іншого блага залежить від індивідуальних оцінок індивідів і являє собою судження суб'єктів про зміст і значення благ, що знаходяться в їх розпорядженні, залежно від властивих їм світогляду, менталітету та інших неформальних інститутів.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Підводячи підсумки, можна сказати, що соціальний капітал – це суспільне благо, яке розвиває підприємництво, та вид капіталу з усіма властивими іншим формам капіталу властивостями, який важливо використовувати для соціального й економічного розвитку аграрної сфери. Соціальний капітал формується поступово через інвестування в нього приватних та державних ресурсів. Сутність його полягає у формуванні стійких зв'язків між взаємопов'язаними сторонами – підприємництвом, громадянами, організаціями та державою, якій у цьому ланцюжку повинна відводитися одна з провідних ролей. Соціальний капітал дає змогу покращити розвиток підприємництва та соціально-економічний стан держави.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436IV / Президент України. Відомості Верховної Ради України, 2003, № 18, № 19, № 20, № 21, № 22, с. 144. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15?fin_d=1&text=%EF%B3%E4%EF%F0%E8.
2. Малік М.Й., Шпикуляк О.Г. Розвиток підприємництва в аграрному секторі економіки. Економіка АПК. 2006. № 4. С. 3–10.
3. Основи аграрного підприємництва: наукове видання / За ред. М.Й. Маліка. Київ. 2000. 582 с.
4. Варналій З.С. Мале підприємництво: основи теорії і практики. Київ. Знання. КОО. 2001. 277 с.
5. Пехов В.А. Сутність підприємництва та особливості його розвитку в аграрній сфері України. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). № 3(27). 2014. С. 33–38.
6. Фукуяма Фр. Доверие: социальные добродетели и путь к процветанию. Москва. ООО «Издательство АСТ». ЗАО НПП «Ермак». 2004. 730 с.
7. Гражданское общество и государство. Москва. Либеральная миссия. 2005. 88 с.
8. Birdsall N. Inequality and Growth Reconsidered: Lessons from East Asia. World Bank Economic Review. 1995. Vol. 9 (3). P. 479.
9. Coleman J.S. Social Capital in the Creation of Human Capital. American Journal of Sociology. 1988. Vol. 94. P. 97.
10. Dixon J.A. Expanding the measure of wealth. Finance and Development. 1996. December. P. 15.
11. Аузан А. Экономическое значение гражданского общества. Информационно-аналитический портал SocPolitika.ru. URL: <http://www.socpolitika.ru/rus/ngo/research/document5784.shtml>